

УДК 31:311.5(477)

Н.Л. Ющенко, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Ю.В. Гребенюк, В.М. Яцун, студентки обліково-економічного факультету Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: людський потенціал, зайняте населення, безробіття, трудова мобільність, неформальна зайнятість, інформаційне забезпечення, статистика

Середньостроковою метою реформ та програм розвитку держави за вектором розвитку у сфері дерегуляції та розвитку підприємництва в Україні Дорожня карта реалізації Стратегії сталого розвитку „Україна – 2020” [5] передбачає створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці.

За висновками експертів ООН сьогодні економічне зростання на 64% зумовлене людським і соціальним потенціалом, тоді як природними ресурсами – на 20%, а наявністю капіталу – лише на 16%. У Конвенції №122 „Про політику в галузі зайнятості” Міжнародна організація праці рекомендує країнам визначати як стратегічну мету державної політики зайнятості забезпечення умов для продуктивної зайнятості населення. Відповідно, соціальна політика в Україні, перш за все, повинна орієнтуватися не стільки на підтримку економічно слабких верств населення, скільки на створення передумов для зростання мотиваційного потенціалу, трудової мобільності і трудової продуктивної активності національних людських ресурсів, на створення умов для розвитку продуктивних здібностей членів суспільства та ефективної їх реалізації [15].

Зайнятість – це діяльність громадян, пов’язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, що не суперечить законодавству та приносить їм заробіток – трудовий дохід у грошовій або іншій формі [2]. Питання регулювання зайнятості населення в Україні відображені в законодавчій базі, а саме [1], [2], [3], [4], [6] та ін. (див. [11]).

Соціально-економічні аспекти праці й зайнятості, зовнішніх трудових міграцій в межах національного, регіональних та локальних ринків праці досліджуються Д.Богинею, Н.Гаркавенко, О.Грішновою, А.Колот, О.Корчевною, О.Кир’яною, Е.Лібановою, С.Марченко, Ю. Маршавіним, Р. Моториним, О.Стефанишиним, В. Федоренко та багатьма іншими вітчизняними науковцями. Аналізом сучасних проблем зайнятості молоді на ринку праці України та розробкою заходів, спрямованих на їх вирішення, займаються Н. Волкова, Н. Заярна, П. Мазурок.

Питання інформаційного забезпечення ринку праці, система статистичних показників ринку праці та методи дослідження ринку праці детально викладені у [13].

В Україні чисельність зайнятого населення у I півріччі 2015 року становила 16,4 млн. осіб. Рівень зайнятості становив 56,5%, зокрема, у міських поселеннях 57,3%, у сільській місцевості – 54,9%. Рівень зайнятості серед чоловіків був вищий ніж серед жінок, відповідно, 61,9% та 51,7% (табл. 1) [8]. Найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (62%) та Дніпропетровській (61,7%) області, найнижчий – у Донецькій (50,7%) та Тернопільській (51,4%) областях [12].

Таблиця 1

Рівень зайнятості всього населення (15-70 років) за статтю та місцем проживання, %

Групи населення	2012 рік	2013 рік	2014 рік	I півріччя 2015 року
Все населення	59,7	60,3	56,6	56,5
Жінки	54,8	55,3	51,9	51,7
Чоловіки	65,2	65,9	61,8	61,9
Міські поселення	58,5	58,9	56,9	57,3
Сільська місцевість	62,7	63,5	55,9	54,9

За видами економічної діяльності у 2014 році найбільш було зайнято громадян в оптовій та роздрібній торгівлі (21,9%) та сільському, лісовому і рибному господарстві (17,1%), найменша частка – 1,2% та 1,6%, відповідно, у сфері мистецтва, спорту та інформації, телекомунікації.

За даними Державної служби статистики у 2014 році порівняно з 2012-2013 роками зайнятість молоді дещо зросла (табл. 2), що є позитивною тенденцією і свідчить про прагнення молоді до праці та кар'єрного росту. У I півріччі 2015 року рівень зайнятості серед осіб у віці 25-29 років становив 71,7% та був вищим, ніж у середньому серед всіх вікових груп (56,5%), а серед осіб віком 15-24 роки цей показник склав лише 28,1%. Низький рівень зайнятості таких осіб обумовлений тим, що молодь у такому віці навчається та не має стійких конкурентних переваг на ринку праці [17]. Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці серед молоді у віці 25-29 років у I півріччі 2015 року становив 11,6%. Серед осіб у віці 15-24 роки цей показник становив 21,3% та був більш як удвічі вищий, ніж цей показник серед всіх вікових груп. Високий рівень безробіття обумовлений тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи. У середньому по країнах ЄС рівень безробіття серед молоді у віці 15-24 роки становив 20,6% [12].

Таблиця 2

Рівень зайнятості молоді за віковими групами, %

Молодь віком	2012 рік	2013 рік	2014 рік	I півріччя 2015 року
15-24 роки	33,7	32,5	38,4	28,1
25-29 років	73,8	73,8	80,5	71,7

Для подолання проблеми безробіття, зокрема серед молоді, державною службою зайнятості здійснюються заходи активної політики сприяння зайнятості населення: надання інформаційних, консультаційних та профорієнтаційних послуг, створення банку вакансій та пошук підходящої роботи, сприяння в працевлаштуванні громадян, у тому числі шляхом організації підприємницької діяльності, організація професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації безробітних, організація і фінансування громадських робіт, виплата допомоги по безробіттю.

Згідно з даними Державної служби зайнятості зростає кількість працівників, попереджених про заплановане масове вивільнення. Протягом січня-жовтня 2015 року роботодавці проінформували державну службу зайнятості про заплановане масове вивільнення 401,1 тис. працівників, що удвічі більше, ніж у відповідному періоді минулого року [8]. Спеціалісти прогнозують скорочення чисельності працюючих в Україні аж до 2020–2025 рр. через демографічні процеси: досягнення пенсійного віку найчисельнішими групами працівників 1950–1955 рр. народження з неповною їх заміною молоддю, яка народилася у 90–х роках, коли народжуваність упала в 1,8 разів [9].

Серед держав-членів Євросоюзу найвищі показники зайнятості у 2014 році були зареєстровані в Німеччині – 95,1% та Австрії – 94,9%, водночас найнижчі – у Греції (74,1%) та Іспанії (76%).

Серйозною проблемою європейських країн усе ще залишається безробіття серед молоді. У жовтні майже 5 млн. молодих людей у віці до 25 років у Євросоюзі були безробітними, із них 3,35 млн. – у євросоні. При цьому якщо порівнювати ці цифри з аналогічними

показниками річної давності, у цілому в країнах ЄС кількість безробітної молоді зменшилася на 504 тис. осіб, але зросла на 141 тис. у 18 країнах еврозони. Ця проблема найменш відчутна в Німеччині, де лише 7,7% безробітної молоді, Нідерландах (9,7%) та Австрії (10%). Найвідчутніша вона в Іспанії – 53,8%, Греції – 49,3%, Італії – 43,3% та Хорватії – 41,5% [10].

Наряду зі створенням анонсованого Урядом Національного агентства зайнятості на базі існуючої Державної служби зайнятості з функціями виконавчої дирекції Фонду страхування на випадок безробіття [14], в Україні у системі управління зайнятостю необхідно:

- зосередити увагу на новітніх інформаційних технологіях для надання послуг населенню і роботодавцям та при формуванні єдиної бази вакансій;
- запровадити компенсації роботодавцям, що працевлаштовують безробітних з числа дітей-сиріт, осіб передпенсійного віку, осіб, звільнених з військової служби після участі у проведенні АТО у розмірі заробітної плати таких працівників (такий механізм субсидованої зайнятості широко використовується в країнах ЄС - Австрії, Німеччині, Португалії та ін.);
- запровадити нові механізми підтримки молоді віком до 24 років шляхом залучення до роботи на умовах стажування випускників (так званого учнівства, – досвід Нідерландів, Румунії, Німеччини) компенсації роботодавцю витрат на підвищення кваліфікації таких осіб на робочому місці.

За результатами Адаптованої глобальної оцінки національної статистичної системи, проведеної представниками Європейської комісії, Європейської асоціації вільної торгівлі та Економічної комісії ООН для Європи наприкінці 2011 р., статистика України визнана такою, що значною мірою відповідає європейським вимогам, а інформація, що виробляється органами державної статистики, є продуктом високої якості [7]. Державна служба статистики України продовжує співпрацю з міжнародними та регіональними організаціями, а також із національними статистичними службами країн ЄС у напрямі удосконалення своєї статистичної продукції. Проте в умовах високого рівня тіньової зайнятості та побудови економічно справедливої податкової системи, що створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів (п. 8 Стратегії [5]), на нашу думку доцільним є розвиток інформаційного забезпечення реалізації методів визначення обсягів неформальної зайнятості, систематизованих і проаналізованих в [16]. Переорієнтування з оподаткування доходів за місцем їхнього створення на оподаткування цих доходів за місцем їхнього використання, що реалізується через перехід до моноподаткової системи, створення електронної системи грошового обігу та прийняття законодавчо-нормативного акту щодо формування цін на товари, роботи, послуги, в Україні могло б стати найдієвішим шляхом мінімізації неформальної зайнятості.

Список використаних джерел: 1. Кодекс законів про працю 2. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. №5067-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> 3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України 4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. №1207-VII 5. Стратегія сталого розвитку „Україна – 2020”, затв. Указом Президента України №5/2015 від 12.01.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> 6. Порядок реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу : Постанова Кабінету міністрів України від 20.03.2013 р. №198 7. Стратегія розвитку державної статистики на період до 2012 року : Розпорядження Кабінету міністрів України №1413-р від 05.11.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/> 8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 9. Маршавін Ю. Сучасні проблеми ринку праці України // Праця і зарплата. – 2010. – №14. – С. 6-7. 10. Мойсеєнко О. Інфографіка: рівень безробіття у країнах Європи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/> 11. Нормативні документи у сфері зайнятості та із соціальних питань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/doccatalog/list?currDir=26378> 12. Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=30543 13. Статистика ринків. Підручник / За наук. ред. Н.О. Парфенцевої, НАСОА Держстату України, 2012. – С. 47-93. 14. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua> 15. Ющенко Н.Л. Концептуальні засади

гнучкого ринку праці та його моделювання // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. – Чернігів: ЧДТУ, 2011. – № 3 (52). – С. 101-110. **16.** *Ющенко Н.Л.*, Назаренко Т.В. Про методи визначення обсягів неформальної зайнятості // Наукові засади сталого розвитку економіки: зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., (Тернопіль, 6–17 черв. 2011 р.). – Тернопіль: Крок, 2011. – С. 337-339. **17.** *Ющенко Н.Л.*, Ющенко Т.Л., Рахманкулова М.А. Про функціонування ринку праці та проблему зайнятості молоді в умовах економічної кризи // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. – Чернігів: ЧДТУ, 2009. – № 38. – С. 289-298.